

Južni Tirol, Koroška in Beneška Slovenija**Kakšen je položaj Slovencev na Koroškem?****Kako spoštuje Avstrija mirovno pogodbo - Pritožba narodnih manjšin na štiri velesile**

V teh dneh, ko je vprašanje Južnega Tirola stopilo iznova v ospredje mednarodne pozornosti, je v inozemskem časopisju izšel marsikak članek tudi o položaju slovenske narodne manjšine na Koroškem. Ko so namreč ljudje brali, kako odločno in enodušno se vse avstrijske stranke, dunajski parlament in vlada bore za pravice Južnih Tirolcev, so se skoro nehote spraševali, na kakšen način ravna Avstrija sama z narodnimi manjšinami na svojem ozemlju.

Neprimerno bolj kot tujce zanima stvar seveda nas, ki tvorimo s koroškimi brati in

vsemi ostalimi Slovenci živ in nerazdružljiv del slovenskega narodnega občestva.

Z Južnimi Tirolci smo prijatelji, saj delimo z njimi že skoro 40 let slično usodo pod Italijo in prav posebno nas je njim približalo skupno trpljenje v črni dobi Mussolinija. Toda naša dolžnost je, da kljub vsemu prijateljstvu govorimo resnico. Prikazati hočemo razmere, v katerih žive Slovenci v Avstriji, dobro vedoč, da za položaj na Koroškem ne zadene prav nobena krivda Južnih Tirolcev.

jezične knjige in v prvih letih bi se bil moral opravljati pouk v materinščini, toda kaj so vsi ti predpisi koristili, če ni bilo v slovenskem delu Koroške nikjer slovenskih učiteljev! Pred izbruhom druge svetovne vojne so imeli koroški Slovenci vsega le dva svoja učitelja, a še ta so šolska oblastva poslala na službovanje v — nemški del dežele. V vseh slovenskih vaseh so bili nameščeni izključno Nemci. Ti so seveda poučevali naše otroke le v nemščini, češ da na žalost ne znajo slovenščine.

V takem položaju je druga svetovna vojna zatekla koroške Slovence. Tedaj je narodno preganjanje doseglo vrhunec. Hitler se je vrgel na očitno ropanje slovenske zemlje. Naše zavedne ljudi ni le zapiral in pošiljal v taborišča, temveč jih začel tudi razlaševati. Gnal jih je z njihovih domov ter naseljeval z družinami vred v Nemčiji. Na razlaščenih kmečkih posestvih naj bi se udomili Nemci.

Zatirani Slovenci so zgrabili za orožje ter se spustili v borbo proti nacizmu z upanjem, da jim konec vojne prinese odrešenje. Toda kako grenko in globoko je bilo njihovo razočaranje, ko so lepega dne zvedeli, da jih Sovjetska Rusija namerava pustiti popolnoma na cedilu! Stalin je bil sklenil, da ne priključi niti ene slovenske vasi Sloveniji, temveč da prepusti kratkomalo vso slovensko Koroško — avstrijskim nemškim nacionalistom.

Več ko stoletno raznarodovanje

Slovenska manjšina na Koroškem spada med praprebivalstvo dežele. Saj žive Slovenci tam že več ko tisoč tri sto let in Koroška je bila skozi stoletja izključno od Slovencev obljudena država. Ko so Bavarci in pozneje Franki deželo podvrgli svoji oblasti, se je začelo veliko naseljevanje Nemcev na Koroško.

Slovensko plemstvo je bilo uničeno in nadomeščeno z nemškim, ki je postalo lastnik vse zemlje. Na redko obljudena posestva se je ves srednji vek širil dotok nemških kmetovalcev s severa, dokler ni Koroška dobila pretežno nemško lice.

Vse to se je dogajalo v časih, ko evropski narodi niso še imeli narodne zavesti, zakaj narodna ideja se je pojavila ter začela prodirati v množice šele po francoski revoluciji v prvi polovici 19. stoletja. Pojavila se je obenem z idejo moderne demokracije. To je bila doba prebujanja delavskih in kmečkih množic, ko so obenem stopali na pozornico zgodovine tudi dotlej zapostavljeni in izkoriščani tlačanski in proletarski narodi. Med ta prebujajoča se mlada evropska ljudstva je treba šteti tudi Slovence, ki se jim je v neverjetno kratki dobi enega stoletja posrečilo, da stoje danes sot enakovredni člani v družini kulturnih narodov sveta.

DVE SVETOVNI VOJNI

Vendar je pot, vodeča Slovence do kulturne osamosvojitve, bila izredno strma in težavna. Kjerkoli so se hoteli uveljaviti, so naletavali na ogorčen odpor močnejših sosedov. Na jugu so jih ovirali v razvoju Italijani, na severu Nemci. Za vsako ljudsko šolo, za najmanjšo jezikovno pravico so se morali težko boriti.

Ko je Avstrija v 19. stoletju uvedla obvezni pouk za vse otroke, so se ravno tako Italijani kot Nemci na vse načine trudili, da bi se slovenski otroci vzgajali v tujem in

ne v svojem jeziku. Šola naj bi bila sredstvo za raznarodovanje Slovencev.

To stanje vlada na Koroškem že več ko sto let.

Res je sicer, da je po zlomu Avstro-Ogrske nova avstrijska republika vzela v mirovni pogodbi nase dolžnost, da bo zaščitila narodne pravice Slovencev. Toda vse te zakonite svoboščine so, kakor se v nacionalističnih deželah redno dogaja, ostale žal samo na papirju. Vse uradovanje na Koroškem je bilo izključno nemško, vsi napisi nemški in šole so bile v dejanskem življenju navadne potujčevalnice. V materinem jeziku so poslušali naši otroci samo veronauk.

Za šole so bile sicer predpisane tudi dvo-

Šolska odredba z dne 3. oktobra 1945

Izdani in zapuščeni koroški Slovenci so bili zato prisiljeni si pomagati, kakor sami vedo in morejo.

Da bi šole ne bile še nadalje gole potujčevalnice, se je slovenski voditelj dr. Josip Tischler že avgusta 1945 obrnil na Nemce s predlogom, naj se na narodno mešanem ozemlju južne Koroške vpelje po zgledu nekaterih kantonov Švice na vse šole obvezni dvojezični pouk. Vsi otroci naj obvladajo oba deželna jezika: Slovenci naj se nauče nemščine, Nemci pa slovenščine.

Koroški Nemci, katerih dežela je bila tedaj zasedena od zaveznikov in ki niso še znali, kakšna usoda jih čaka, so Tischlerjev predlog brez odlašanja sprejeli. Tako je 3. oktobra izšla deželna odredba o dvojezičnem pouku v občinah, ki so v odloku imenoma našete.

V odredbi je predpisano, da se mora pouk opravljati prva 3 leta v materinem jeziku otroka, toda eno uro dnevno je treba uporabiti, da se učence polagoma uvaja tudi v

poznovanje drugega deželnega jezika. Od četrtega razreda dalje je učni jezik nemški, vendar so slovenski otroci obvezani se izobraževati v svojem jeziku nekaj ur na teden vse do kraja šolske dobe. Veronauk se pa mora predavati od začetka do konca izključno v materinščini.

Zelo važen je tudi predpis, da mora na teh šolah vsak učitelj popolnoma obvladovati slovenski jezik, s čimer je našim učiteljem na Koroškem zajamčena namestitve. Vse dotlej, dokler ne bo imela Koroška dovolj domačih učnih moči, smejo na teh šolah poučevati tudi učitelji, priseljeni iz inozemstva, to se pravi iz Jugoslavije.

Ureditev slovenskega šolstva na Koroškem gotovo ni idealna, vendar jamči naši mladini vsaj to, da se v šoli nauči svojega knjižnega jezika, kar pomeni v primeri s prejšnjim stanjem odločen in neizpodbiten napredek.

Takih šol bi moralo biti danes na Koroškem 107. Toda dr. Josip Tischler je 27. ja-

NOVICE Z VSEGA SVETA

RAZOČARANI JUDJE

Komaj se je Izrael podvrgel sklepu Združenih narodov ter umaknil vse svoje čete iz Egipta, ima že občutek, da je bil politično opeharjen. Židje so izpraznili Gazo v pričakovanju, da se na to ozemlje ne vrnejo več Egipčani, medtem ko je Naser takoj po njihovem odhodu imenoval za Gazo svojega guvernerja, ki naj prevzame nad temi kraji vso civilno upravo in policijsko službo.

Nastal je spor, v katerem so imeli Združeni narodi odločiti. Ti so, kakor sedaj vidimo, potegnili z Naserjem. V Gazi so priznali njegovega guvernerja in njegovo policijo. Še več! Mednarodne čete se mislijo celo umakniti iz Gaze ter iti bolj na vzhod, da zasedejo mejo med Izraelom in Egiptom, tako da bi Gaza dejansko prišla spet pod oblast Naserja.

Židje so zavoljo tega besni in groze z novo vojno proti Egiptu. Njihov zunanji minister gospa Golda Meir je takoj odletela v Ameriko.

To naj bi bil »poslednji poskus«, da se spor reši z miroljubnimi sredstvi. Toda zdi se, da vse te židovske grožnje ne bodo mnogo zalegle. Nova vojna Izraela bi bila namreč dejansko uperjena proti mednarodnim četam, ki namesto Naserjevih stoje na meji Egipta. Ker si Židje ne morejo dovoliti oboroženega spopada z Združenimi narodi, se bodo morali končno vdati. Amerika vodi tako politiko zavoljo tega, ker se noče zameriti Arabcem ter zgubiti svojega vpliva v Afriki in Aziji.

PRED AVSTRIJSKIM PARLAMENTOM

Dne 14. marca je avstrijska poslanska zbornica razpravljala o Južnem Tirolu. Pri tem se je prvič po vojni zgodilo, da so vse stranke, torej kršč. demokrati, socialisti, liberalci in tudi komunisti, bile istega mnenja ter složno podprle vlado. Ob strani nemške manjšine v Južnem Tirolu stoji torej brez pridržka vsa Avstrija.

Poslanec dr. Pfeiffer je predlagal, naj dunajska vlada, če bi se ne mogla sporazumeti z Rimom, predloži zadevo mednarodnemu razsodišču ali Združenim narodom, da oni odločijo, ali je Italija izpolnila ali ni izpolnila pogodbe Gruber De Gasperi.

Iz razprave v dunajskem parlamentu je razvidno, da bo Avstrija najbrž šla v vprašanje Južnega Tirola do kraja in da je stvar postala zelo resna.

SMRT DRŽAVNEGA POGLAVARJA

V soboto se je smrtno ponesrečil z letalom predsednik republike Filipinov Ramon Magsaysay. Ko se je s spremstvom peljal na veliko politično zborovanje, se je zrakoplov ob 2. uri po polnoči kar naenkrat raztreščil in telebnil na tla. Od 25 potnikov je ostal živ samo en težko ranjeni časnikar, vsi ostali so našli smrt v plamenih. Predsednikovo truplo so spoznali le po njegovi uri, ki je ostala nepoškodovana. Da ni bilo ure, bi ga nihče ne mogel prepoznati, kajti vse telo se mu je bilo spremenilo v velik kos oglja.

Z Magsaysayjem je Azija zgubila enega najsposobnejših političnih voditeljev in obnoviteljev.

UMRL JE MOŠA PIJADE

Predsednik jugoslovanske Narodne skupščine Moša Pijade, ki je na čelu posebnega parlamentarnega odposlanstva bil ravno končal uradni obisk v Veliki Britaniji, je na povratku v domovino pretekli petek iznenada umrl. Smrt ga je doletela na jugoslovanskem veleposlaništvu v Parizu. Že več dni se je pritoževal, da ga nekaj pritiska v prsih, a ni temu pripisoval važnosti. V razgovoru z veleposlanikom dr. Beblerjem, ga je pa naenkrat prijela velika slabost, da so takoj poklicali zdravnika, toda ko je ta po 15 minutah prispel, je bil Pijade že mrtev. Zadel ga je bila srčna kap.

Truplo predsednika Narodne skupščine so prepeljali z letalom v Beograd, kjer mu je vlada priredila svečan pogreb. V častni straži ob krsti so se noč in dan menjavali vodilni možje Jugoslavije in poslednji, ki je stal ob mrtvem Pijadu, je bil predsednik republike maršal Tito. V državi je bilo proglašeno 5-dnevno žalovanje.

Pokojnik je bil izredno bister in delaven človek in komunist že v predvojnem času ter je presedel dolgo vrsto let v ječah. Nova ustavna zakonodaja Jugoslavije je v glavnem njegovo delo.

Pokojnikova smrt pomeni za jugoslovanski komunizem velikansko zgubo. Tito je izjavil, da je zguba nenadomestljiva.

NACIONALISTIČNA GONJA

Prejšnji teden so se v Gorici zbrali zastopniki istrskih beguncev, združenih v organizaciji MIR, (Movimento Istriano Revisionista), ki ima, kakor pove že ime, za glavni cilj revizijo ali spremembo sedanjih državnih meja v Istri.

Človek bi mislil, da so na sestanku razpravljali o kakih zadevah beguncev ali o položaju Italijanov v Istri. Kaj še! Strupeno so se zagnali v slovensko manjšino naših krajev, ker ni zadovoljna z osnutkom vlade o slovenskem šolstvu, ter obžalovali, da so slovenske zahteve podprli celo nekateri Italijani.

Samostojnost ali avtonomijo slovenskega šolstva je treba po njihovem zavrniti, češ da je v nasprotju z ustavo republike.

Reveži očitno ne poznajo ustave Italije. Sicer bi vedeli za njen 6. člen, ki nalaga državi, naj s posebnimi odredbami zaščiti jezikovne manjšine v republiki.

V nasprotju z ustavo so torej oni in ne mi Slovenci. Kar zahtevajo za svoje ljudi v Istri, odrekajo nam v Italiji.

Fašistične miselnosti se ne morejo rešiti.

LJUDSKO GLASOVANJE

Švica je v marsičem najbolj napredna država v Evropi, čeprav se v mnogih stvareh čvrsto drži svojih starodavnih izročil in običajev.

Pred kratkim je bilo v deželi glasovanje, ali naj v slučaju vojne kličejo k vojakom tudi ženske, kakor so že začele delati nekatere države.

Večina Švicarjev je glasovala proti, ker je mnenja, naj žena lepo čuva dom in otroke ter pusti orožje v miru. Tudi v tej stvari se Švicarji nočejo ločiti od dosedanjih navad.

OBOROŽENO SPREMSTVO

Odkar je bil julija 1948 izvršen atentat na Togliattija, je komunistična stranka uvedla posebno varnostno službo za svoje voditelje ter jih razdelila v 3 skupine. Za manj znane je bilo določeno, da mora stati poleg njih en oborožen čuvarec, kadar imajo javen shod. Bolj znane, kot sta Longo in Secchia, je pa stalno spremljal oborožen mož. K tretji skupini je spadal samo Palmiro Togliatti. Njega je v začetku brez prestranka spremljalo 8 do 14 čuvarjev. Kadar je stopil v avto, se je pred njim peljalo posebno vozilo s 3 ali 4 stražarji. Pred nekaj dnevi je pa Togliatti sklenil spremni avto ukiniti in zmanjšati osebno stražo na 2 moža.

ZANIMIVA IZNAJDBA

Nemški inženir Bergholter je izumil posebno pripravo, ki ti omogoča, da govoriš po telefonu v enem jeziku, poslušalec v tuji državi te pa sliši v svojem. V sprejemno mrežo je namreč vključena posebna priprava, pri kateri sede spretni prevajalci, ki sproti oddajajo sprejeto besedilo v drugem jeziku. Novotarija bo prav hodila zlasti velikim mednarodnim trgovskim podjetjem.

USODNA POMOTA

Gospa Barbagelato iz Genove je živela v vednem strahu, da ji tatovi ne ukradejo nakita. Zato je zanj našla posebno skrivališče: dragulje, spravljene v škatlo, je stavila na dno smetišnice v kuhinji. Pred nekaj dnevi je bila nekam vabljena ter se je hotela okrasiti z demanti in biseri, toda škatle ni bilo nikjer. Hišna je nedolžno povedala, da je vse smeti stresla v voz mestnih smetarjev, ki so jih odpeljali neznano kam.

NOVI NOBEL

Največje odlikovanje, ki ga kak znanstvenik ali umetnik danes lahko dobi, je bogata Nobelova nagrada. Sedaj je pa razpisala ameriška družina Ford, glavna lastnica istoimenskih tovarn avtomobilov, novo nagrado z nazivom: Atomi za mir. Podeljuje se znanstveniku, ki je največ storil za uporabo jedrne sile v miroljubne namene.

Letos je nagrado — v znesku 450 milijonov lir — prejel danski fizik Niels Bohr.

AMERIKA IN SOVJETSKA RUSIJA

Žena pokojnega velikega fizika Fermija je priobčila te dni v Ameriki knjigo, v kateri opozarja Združene države na nagli razvoj atomske znanosti v Rusiji. Sovjetska zveza se z vsemi sredstvi trudi, da si vzgoji čim večje število atomskih tehnikov in učenjakov. L. 1960 bo imela že 1 milijon in 200 tisoč inženirjev in znanstvenih delavcev, medtem ko jih bo Amerika štela tedaj le 900 tisoč.

Fiziki so v Rusiji poleg politikov »najbolje plačani sloj« v državi ter imajo za svoja raziskovanja na razpolago neizčrpna denarna sredstva. Zato silijo vsi nadarjeni ljudje v študij atomske vede.

Amerika, pravi gospa Fermi, je v nevarnosti, da zgubi vodilno mesto, ki ga danes na atomskem področju zavzema v svetu.

Gospa Fermi je bila članica ameriške delegacije na mednarodnem atomskem zasedanju l. 1954 v Ženevi.

NOVICE

NE BO TREBA K VOJAKOM

Londonska vlada je pretekli teden izjavila, da se načelno strinja z zahtevo, naj se v Veliki Britaniji odpravi obvezna vojaška služba. S tem bi se Angleži vrnili k nekdanjemu stanju, ko ni bil noben državljan dolžan služiti v mirnem času vojake. Vojska je bila sestavljena iz prostovoljcev, ki so bili plačani kot ostali državni nameščenci.

Lani je Velika Britanija v ta namen odpuštila iz vojske 33.000 mož in jih bo v bodoče še več. Danes šteje armada samo še 370.000 vojakov. Da bi njihovo število lahko znižala, je nekatere posle izročila civilnim nameščencem ter uvedla v urade električne računske in knjigovodstvene stroje.

Angleži hočejo izkoristiti priložnost, da popolnoma preosnujejo svoje oborožene sile ter ustvarijo armado bodočnosti. V dveh letih mislijo uničiti 70.000 zastarelih avtomobilov in 250 tisoč ton orožja. En poseben polk bo sestavljen iz mož, izvežbanih za uporabo raketnih izstrelkov, vodenih na daljavo, in sploh bodo poklicni vojaki v pretežni večini tehnično izurjeni ljudje. V dobi vodikove bombe, je rekel obrambni minister Hare, so velika skladišča vozil in do sedanjega orožja nepotrebna.

JAVNA DRAŽBA

Teta angleške kraljice Elizabete princezinja Harewood je bila, kakor poroča časopisje, prisiljena prodati na javni dražbi svojo srebrnino, zlasti namizni nabor, češ da je družini zmanjkalo denarja. Na dražbi so izkupili — 45 milijonov lir. Prav revni ti principi pa res ne morejo biti, če so samo za sklede, žlice in vilice dobili na desetine milijonov.

VZOREN ZDRAVNIK

Policija je prišla prejšnji teden na sled dobro organiziranim razpečevalcem ponarejenih tisočlirskih bankovcev. Izvečine so jih spravljali v obtok vozači tovornih avtomobilov, ki so vozili iz južne Italije proti severu ter dospeli pogostoma tudi v naše kraje. Tisočake je tiskal zdravnik Benincusa v Trapani na Siciliji. Uporabljal je tako moderne stroje, da bankovcev skoro ni bilo mogoče ločiti od pravih. Šoferjem jih je prodajal zelo poceni: Za 100 tisoč ponarejenih 15 pristnih.

JUGOVZHODNA AZIJA

Pretekli teden so se zbrali na tridnevni sestanek zastopniki Avstralije, Nove Zelandije, Filipin, Pakistana, Siama, Velike Britanije, Francije in Združenih držav v avstralskem mestu Canberri. Ta osmorica držav je, kakor znano, ustanovila pred nekaj leti vojaško obrambno zvezo, imenovano SEATO, z namenom, da nastopi v slučaju potrebe z združenimi močmi proti prodiranju komunizma v južnovzhodno Azijo.

Predstavniki Združenih držav in Velike Britanije so v Canberri izjavili, da je vojaška moč njihovih držav v tem delu sveta danes že tako velika, da bi se lahko uspešno postavila po robu vsakemu napadu komunistov. Dulles je rekel, da se število ameriških čet v Aziji ni povečalo, pač so edinice bolj oborožene in gibčnejše in zato močnejše, kot so bile pred 3 leti.

NAJVEČJA LADJA NA SVETU

Med najbolj znane pomorske podjetnike našega časa spadata dva Grka, Sokrates Onassis in Spiros Niarhos, ki delujeta v Ameriki. Med njima se je vnela tekma, kdo bo zgradil največji parnik na svetu. Zmagal bo bržkone Niarhos, ker je naročil v ladjedelnih Massachusettsu ladjo, ki bo imela 106 tisoč ton. Orjak bo tako ogromen, da ne bo mogel pluti skozi Sueški prekop. Prevažal bo nafto okoli Afrike, a stroški bodo kljub temu manjši, ker prevozniki

Sneg
na
Krvavcu

na pri tako silnih količinah ne vpliva mnogo na cene petroleja. Moderna industrija se bo tako s časom osvobodila odvisnosti od Sueza.

ČVRSTA KORENINA

V vasi Casanuova blizu Tolmezza živi najstarejša žena zgornje Italije. To je Vincenza Brovedani, ki je prejšnji teden ućakala 103 leta. S krepkim korakom je šla k slovesni maši ter se nato povesečila v nepreledni trumi pravnikov.

DEŽELA UR

To je Švica, o kateri sedaj beremo, da bi utegnila ostati brez večjih urarjev. Prvi vzrok je v tem, da se je začela tudi urarska industrija avtomatizirati. Namesto človeka delajo zanj stroji in izvežbani strokovni delavci niso več tako potrebni kot prej. Razen tega je izšolanje v dobrega urarja zelo draga stvar. Vajenec ne prejema 4 leta nobene plače, ampak mora za uk odšteti vsak mesec učnino in si vrh tega sam nabaviti potrebno orodje.

Pomanjkanje urarjev je nastalo v Švici tudi zavoljo tega, ker vabijo izvežbane delavce v tujino, kjer jih dobro plačujejo. V Ameriki je za vsakega obrtnika velik ponos in priporočilo, če lahko nabije na okno: »Imamo v službi švicarskega urarja!«

Kakšen je položaj Slovencev na Koroškem?

(Nadaljevanje s 1. strani)

nuarja t. l. priobčil v Celovcu zelo zanimivo knjižico Die Sprachenfrage in Kaernten, iz katere izhaja, da je dejanski položaj nekoliko drugačen. Na nekaterih šolah so še vedno nastavljeni učitelji, ki ne znajo ali nočejo znati slovenščine. Tu je seve pouk popolnoma nemški. Takih potujčevalnic je 25, tako da je resničnih dvojezičnih šol na Koroškem namesto 107 le 82.

MIROVNA POGODBA

Približno 10 let po objavi te šolske odredbe se je Avstrija rešila tuje zasedbe ter postala spet samostojna država. To se je zgodilo 15. maja 1955, ko je Avstrija podpisala z velesilami mirovno pogodbo.

V njej je Moskva hotela vsaj deloma popraviti krivice, ki jih je prizadela koroškimi Slovence. V 7. členu pogodbe je rečeno, da imajo Slovenci in Hrvati v Avstriji poleg pravice do ljudskošolskega pouka v materinem jeziku tudi pravico do primerne števila lastnih srednjih šol. Za slovensko in hrvaško šolstvo morajo biti imenovani posebni nadzorniki.

V narodno mešanih krajih Koroške, Štajerske in Gradiščanskega je v vseh upravnih uradih in na sodiščih drugi uradni jezik hrvaščina in slovenščina. Vsi javni napisi morajo biti v teh krajih dvojezični.

Te, z mirovno pogodbo zajamčene pravice so pa do danes na žalost ostale zopet le na papirju: uradni jezik je povsod v Avstriji še izključno nemški, o slovenskih in hrvaških srednjih šolah ni nikjer ne duha ne sluha, vsi javni napisi so samo nemški in nikomur ni v Avstriji še seglo v misel, da bi imenoval za slovensko šolstvo posebne nadzornike.

Nasprotno! V Avstriji se je vzdignil odpor celo proti tistim pravicam, ki jih Slovenci danes še imajo. Na Koroškem so organizirali narodno mlačne in nezavedne Slovence, tako imenovane nemškutarje ali vindišarje, ter jih pognali v boj proti dvojezičnim šolam v deželi. Te izprijene Slovence so naščuvali, da protestirajo zoper pouk v lastnem jeziku.

O teh popačenih članih našega naroda trde, da niso Slovenci, temveč posebno ljudstvo vindišarjev. Ista pesem kot v Beneški Sloveniji! Tudi o teh Slovencih pravijo laški nacionalisti, da niso Slovenci, marveč pristni Italijani ali kvečjemu ljudje, govoreč doma neko čudno slovansko narečje, ki pa v nobenem primeru ni prava slovenščina!

Razumljivo je, da se voditelji koroških Slovencev s takim izvajanjem mirovne pogodbe ne morejo zadovoljiti! Njihova dolžnost je, da se do kraja bore za zakonite pravice svojega naroda, za kar so pooblašeni tudi po besedilu pogodbe same, ki nalaga Avstriji, da mora v dobi 18 mesecev izpolniti svoje obveznosti do manjšin. Štiri velesile smejo nadzirati Avstrijo, ali je v tem času res to storila.

Ker ni dunajska vlada izdala do danes še niti ene zakonske odredbe, s katero bi izvršila manjšinske določbe mirovne pogodbe, so se zastopniki koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov obrnili 15. januarja t. l. na štiri velesile s skupno spomenico, naj poskrbe, da se uresniči in spoštuje mednarodni zakon.

Avstrija bi po našem moralu čimprej zamujeno popraviti in dati narodnim manjšinam vse, kar jim pritiče, zakaj edino tako bo imela polno moralno pravico, da se lahko odločno zavzema za lastno manjšino na Južnem Tirolskem.

Dopisi v Tržaškem

Tržaški mestni svet je še v krizi!

Ko to pišemo, poteka kar celih 16 dni, odkar je vse mesto ohromljeno zaradi stavke v občinskem podjetju Acegat. Kakor smo zadnjič poročali, je stavka izzvala hude politične zapletitve, tako da je grozila nevarnost, da vlada razpusti tržaški mestni svet in razpiše nove volitve.

Občinski upravni odbor, ki je bil pretekli teden na seji poražen, je sklical za petek, 15. t. m., novo sejo občinskega sveta. Tu naj bi se izkazalo, ali je sploh še možno redno upravljati tržaško občino. Odbor je tudi tokrat predlagal, naj se najprej razpravlja o zvišanju cen za usluge Acegata, vendar pa naj bi poviški zadevali le tramvajске listke, ki naj se podražijo za 5 lir. Po dolgi in ostri razpravi je predlog prodril s 26 glasovi proti 25, medtem ko se je 7 svetovalcev glasovanja vzdržalo. Za povišek so bili demokristjani, socialni demokrati, republikanci in svetovalka Gruber-Benco; proti so glasovali komunisti, misini in predstavnik Narodnega gospodarskega gibanja, glasovanja so se pa vzdržali monarhisti, predstavnik liberalcev, nennijevec Teiner, dr. Pincherle ter neodvisna socialistična Petronio in Dekleva.

Nedosleden nastop

Izid glasovanja je zelo značilen in zasluži, da ga podrobneje proučimo. Župan Bartoli je pred glasovanjem izjavil, da bo upravni odbor odstopil, če se bo večina svetovalcev izrekla proti povišku. To je pomenilo nove občinske volitve, zakaj v današnjih razmerah bi bila izvolitev novega upravnega odbora in župana nemogoča.

Strah pred novimi volitvami je po našem vplival na nekatere levičarske svetovalce, da niso glasovali proti povišku ter tako rešili Bartolija in njegove zaveznike. Saj drugače si ne moremo razlagati, čemu je na priliko dr. Dekleva posredno podprl svojega in našega zagrizenega političnega nasprotnika — Bartolija!

Da bi svoje čudno ravnanje pred volivci in javnostjo opravičili, se novopečeni Bartolijevi podporniki sedaj sklicujejo na to, da bi prefektura imenovala občinski komisarja, ki bi ne samo podražil tramvajске listke za 5 lir, temveč gotovo uvedel še vse ostale poviške cen. K temu bi najprej pripomnili, da danes nihče za gotovo ne ve, kakšne ukrepe bi izdajal vladni komisar, in da bi tržaško delovno ljudstvo imelo na razpolago dovolj zakonitih sredstev, da se brani pred krivičnimi namerami komisarja.

V ostalem pa sodimo, da bi noben slovenski svetovalec, pa naj pripada katerikoli stranki, ne smel v nobenem primeru glasovati, čeprav tudi le posredno, za zaupnico Bartoliju!

Nova upravna komisija

Naslednja točka dnevnega reda je bila imenovanje nove upravne komisije Acegata. Za predsednika je bil z večino glasov izvoljen socialni demokrat ing. Vladović. Pred imenovanjem ostalih članov pa je prišlo do hudega spora med županom in opozicijo, ki je v znak protesta zapustila sejno dvorano. Bartoli je namreč nepričakovano izjavil, da

ne bo nikdar dovolil, da bi v vodstvo Acegata stopil kak komunist ali fašist, čeprav je bajte to prej obljubil. Opozicija mu je zato očitala, da je požrl dano besedo.

Po odhodu opozicije je v dvorani ostalo 30 svetovalcev, ki so z večino glasov izvolili v novo upravno komisijo dva demokristjana in po enega socialdemokrata, republikanca, monarhista in nennijeveca.

Mestni svet je v petek sicer začasno premostil nekatere težave, toda s tem še zdaleč ni rešil niti čedalje bolj zapletenega vprašanja Acegata niti ni odstranil nevarnosti novih volitev.

RICMANJE

Tudi letos smo se Ricmanjci več dni pripravljali, da bi kar najbolj slovesno obhajali praznik svojega zaščitnika sv. Jožefa. Tokrvo izredno lepo vreme je mnogo pripomoglo, da je naše domače slavje popolnoma uspelo. Že v zgodnjih dopoldanskih urah so začele prihajati v vas trume meščanov, ki so se posluževali vseh razpoložljivih prometnih sredstev, da bi le mogli prebiti nekaj veselih uric v našem lepem Bregu. Največ gostov je seveda prišlo kmalu popoldne, tako da so ob določeni uri vsa vas in bližnji travniki kar mrgoleli tujcev. Letos smo najbrž potokli vse viške, saj računajo, da nas je ta dan obiskalo nad 10 tisoč ljudi!

Na svoj račun so seveda prišli predvsem gostilničarji in razni kramarji, ki so popolnoma izčrpali svoje bogate zaloge. V pričakovanju velikega navala tujcev je občinska uprava poskrbela za ureditev prometa, kar se je dobro izkazalo. Za prihodnje leto ji še svetujemo, naj na kakšen način skuša preprečiti, da bi mestni gizdalini in tudi mestne gospodične ne tako brezobzirno lomile cvetoče veje na drevesih ter povzročevale razno drugo škodo na poljih.

REPENTABOR

Vse kaže, da je naš »Tabor« s svojim zgodovinsko in umetniško važnim svetiščem še vedno ena najbolj privlačnih točk na Tržaškem. Ko je bil podpisan videmski sporazum, ki je številnim Tržačanom omogočil prehod čez mejo, so nekateri preroki napovedali našemu kraju smrt, oziroma životarjenje. Izkazalo se pa je, da se je tukajšnja okolica vsem tako priljubila, da je ne morejo več pozabiti. In res opažamo, da je vsako nedeljo in praznik veliko ljudi, ki se po novi, a še ne popolnoma dokončani cesti počasi pomikajo z bližnjega Cola proti prijaznemu griču, kjer stoji naša starodavna cerkev.

Glede na tujski promet moramo priznati, da je repentaborska občina doslej veliko naredila. Saj je asfaltirala in razširila vse najvažnejše ceste ter izvršila mnogo drugih drobnih del. Najvažnejše se nam pa zdi, da je naš Kras kljub vsem tem spremembam ohranil svoje lepe značilnosti, zaradi katerih tudi slovi. V tej zvezi bi občinski upravi še priporočili, naj čimprej dokonča cesto s Cola proti svetišču, napelje po možnosti vzdolž te poti javno razsvetljava ter poskrbi za neposredno telefonsko zvezo z mestom.

Vsem domačinom pa polagamo na srce, naj nekoliko bolj skrbe za grobove svojih dragih, kajti prav na božji njivi najbolje spoznaš kulturo nekega naroda.

NABREŽINA

Na seji občinskega sveta, ki je bila pretekli petek, so svetovalci vzeli na znanje, da bo Ustanova treh Benečij brezplačno odstopila občini 1000 kv. metrov zemljišča pri begunskem naselju v Štivanu, kjer bodo zgradili novo ljudsko šolo. Župan je nato poročal, da je bila v torek, 12. t. m., v Cerovljah posebna komisiija iz Trsta, katere naloga je bila, da določi prostor, na katerem bodo zgradili novo cerovsko šolsko poslopje. Župan in odbornik Antonič sta članom razkazala različna stavbna zemljišča, od katerih je komisija izbrala jusarsko parcelo v boroveih na križišču Cerovlje-Mavhinje.

Po daljši in večsah razboriti razpravi je občinski svet s tajnim glasovanjem sklenil, da se bo 9-stanovanjska ljudska hiša zgradila v Nabrežini. V ta namen bo občina podarila zavodu za gradnjo ljudskih hiš (IACP) 2 tisoč kv. metrov zemljišča v bližini občinskega doma. Ob tej priliki so razni svetovalci poudarili, da je treba omenjeni gradbeni zavod takoj naprositi, naj v občini zgradi nadaljnje ljudske hiše, ki naj vsaj deloma ublažijo hudo stanovanjsko stisko.

Občinski svet je na koncu soglasno sprejel pravilnik, ki na novo urejuje živino-zdravniško službo.

ZERJAL NE BO ODPUSČAL DELAVCEV

Tržaško mizarско podjetje Zerjal je zaradi pomanjkanja naročil nameravalo v kratkem odpušči 15 delavcev. Po pogajanjih s sindikalnimi predstavniki pa je prejšnji teden podjetje sklenilo vse odpušče odložiti.

ZA DAVKOPLACEVALCE

Davkoplačevalce opozarjamo, da morajo do 31. marca izpolniti prijavo Vanoni in jo oddati na Finančni intendanci ali na županstvih.

OTVORITEV NOVE TRŽNICE

V prisotnosti ministra za kmetijstvo Colomba so preteklo soboto v Trstu slovesno otvorili novo tržnico za prodajo sadja in zelenjave. Veliko in sodobno urejeno poslopje je blagoslovil škof msgr. Santin. Zatem sta imela priložnostna govora župan Bartoli in minister. Slednji je zlasti poudaril, kako važni sta za državo vrtmarstvo in sadjarstvo.

MINISTROV ODPOSLANEC

Zaradi stavke uslužbencev ACEGATA je minister za delo Vigorelli poslal prejšnji teden v Trst svojega odposlanca dr. Giaccalona, ki naj bi skušal spor rešiti. Po njegovem prihodu je Urad za delo sporočil, da je pripravljen posredovati med sprtima strankama, če se stavgajoči uslužbenci prej vrnejo na delo. Delavci pa so ta pogoj odklonili. Preden prenehajo s stavko, žele imeti jamstva, da bodo njihove zahteve sprejete. Zato je ministrov odposlanec prišel bržkone zaman iz Rima v Trst.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE za Tržaško ozemlje

V nedeljo, 24. marca 1957, ob 15.30 v Ljudskem domu v Sv. Križu;

v ponedeljek, 25. marca 1957, ob 18 uri na Kontovelu

Hans Fitz

»SREBRNA LILIJA«

mladinska igra

V torek, 26. marca 1957, ob 20.30 v kinodvorani v Škednju

Armand Salacrou

»ZGODBA ZA SMEH«

— Dopisi iz Goriške —

GORIŠKI OBČINSKI ODBOR

Na seji občinskega odbora je v sredo preteklega tedna župan moral izpolniti zanj gotovo prebridko nalogo, da je prečital uradni dopis glavnega ravnatelja civilnega letalstva Italije geometra Marija Porrua, ki navaja tehnične razloge, zaradi katerih so dokončno sklenili, da bodo osrednje civilno letališče za vso Goriško in Tržaško zgradili v Ronkah. Gorica je s tem izgubila prevažno bitko z Ronkami, oziroma z lastnikom dosedanjega tamkajšnjega letališča, klubom Meteorjem, ki je pač znal izrabiti svoje odlične zveze z Rimom, medtem ko jih goriški gospodarski vodilni krogi niso znali. Le-ti so vedno govorili o nevarnosti, ki jo predstavlja slovenska narodna manjšina za vzhodno mejo države. Ta politika se je pri reševanju tega za Goriško prevažnega vprašanja maščevala. Kdo bo gradil tako važno letališče v obmejnem mestu, ki se protivi, da bi živelo v mirnem in dostojnem soglasju s sosedno državo in njeno narodno manjšino?

Odbor se je nato bavil z deželno avtonomijo in sklenil, da bo prihodnja seja občinskega sveta posvečena izključno temu vprašanju. Bojimo se, da bo večina svetovalcev tudi pri reševanju te zadeve pokazala grobo nezamevanje za pravice in potrebe slovenske narodne manjšine, ki odločno zahteva, naj se njene ustavne in jezikovne pravice zajamčijo prav posebno v novem deželnem statutu. Na žalost se premnogi naši so-deželani boje imenovati našo manjšino v deželnem statutu in zato se je celo komunistični svetovalec Poletto nekam sramežljivo opravičeval, ko je izjavil, da se morajo tudi pravice Slovencev v statutu zaščititi.

Novi deželni svet ima veliko odliko pred prejšnjim v tem, da se je pomladil, kar se pa kaže žal samo v bistrejšem razumevanju socialnih vprašanj, ne pa tudi v vprašanju narodne manjšine. Slišali smo na priliko simpatičnega zastopnika mladih krščanskih demokratov, svetovalca Pecorarija, ki je sicer poudaril, da mora deželna avtonomija dati tudi Slovincem, kar jim gre, *a ne v posebnem deželnem statutu*. Prav zares nam je bilo tega najmlajšega svetovalca žal, da cepeta za starimi.

V predzadnji številki smo že poročali, da ni bil noben slovenski občinski svetovalec izvoljen v prevažno davčno komisijo I. stopnje. Proti zapostavljanju slovenskih davkoplačevalcev in njihovih izvoljenih zastopnikov se je g. Rudi Bratuž iznova pisмено pritožil pri županu Bernardisu. O zadevi bo verjetno še razpravljala občinski svet, o čemer bomo poročali prihodnjič.

POKRAJINSKI UPRAVNI ODBOR

V preteklem tednu je imel sejo tudi goriški pokrajinski upravni odbor, ki je med drugim sklenil zgraditi v umobolnici nov vodnjak ter ograjo pri sušilnici perila. Vodnjak bo stal 275, ograja pa 170 tisoč lir. Odboril je tudi nabavo novega stroja za popraviljanje nogavic, ker je stari stroj postal neuporaben. Za popravo pokrajinskega poslopja v zdravilišču v Lužnicah v Kanalski dolini je sklenil uporabiti 770 tisoč lir, ker se bliža čas poletnih kolonij.

Najvažnejši načelni sklep v korist kmečkega prebivalstva, ki ga pa bo moral odobriti še pokrajinski svet, se je tikal podpore onim kmetovalcem, ki bi bili prisiljeni zaradi jetike in kužnega izvrgavanja zaklati živino.

IZ PEVME

Po seji pokrajinskega sveta, ki je bila v soboto, 9. t. m., so italijanski listi priobčili besedilo zakonskega osnutka za novo deželo Furlanijo-Julijsko krajino, ki so ga predložili parlamentu razni videmski državni poslanci in tudi goriški Baresi.

Člen 69. zakonskega predloga določuje med drugim, da morajo vsa posestva Ustanove treh Benečij postati last nove dežele.

Člen je važen, ker je pred dvema letoma ustanova pregnala s svojih posestev vse slovenske najemnike iz Pevme, z Oslavja in iz Štmavra, zaradi česar je prišlo tudi do pravde. To svoje nesocialno ravnanje je pri slovenskem človeku nepriljubljena ustanova opravičevala z zatrdom, da bo v Pevmi izvedla širokopotezno izboljšanje posestev, da bo nasadila n. pr. trte ter zgradila večje namakalne naprave. Čeprav sta pretekli že dve leti, napovedanega načrta niso izvedli. Šlo je torej za izgovor in nič drugega.

Prebivalci prizadetih vasi so zato zelo zadovoljni z omenjeno določbo v posebnem statutu, saj se bodo tako rešili gospodarja, ki nima srca za trpeče delovno ljudstvo.

SOVODNJE

V petek preteklega tedna je imel naš občinski svet sejo, na kateri je najprej določil nagrado mirovnemu sodniku in poskrbel za nakup 500 kubičnih metrov gramoza. Izvolil je tudi štiri zastopnike in štiri namestnike v volilno komisijo ter šest zastopnikov v občinsko podporno ustanovo. V njej so zastopane vse vasi naše občine.

Občinski možje so zatem odobrili znesek 104 tisoč lir za nekatera dela na županstvu in za načrt otroškega vrtea v Rupih. Načrt so že predložili tehničnemu uradu v Gorici, ki ga bo poslal na odobritev v Rim. Sredstva za gradnjo otroškega vrtea, ki si ga v Rupih že leta in leta želijo, so že bila nakazana.

Občinski svet je sklenil oddati za devet let v najem prostore za materinsko posvetovalnico na županstvu, ki jo vodi ONAIR. Domači nogometni enajstorici je občinski svet odobril 40 tisoč lir podpore.

ŠTEVERJAN

V naših vinogradih je spet vse veselo in živahno. Trte smo še kar dobro obrezali. Mandeljni že cveto, kmalu pa bodo vsa Brda v cvetju. Vreme je lepo in se malo že bojimo, da bodo sveti možje — puščavniki držali besedo ter homo ostali še nad 30 dni brez dežja, ki bi bil že sedaj silno potreben in koristen. Tudi svoja polja v Furlaniji prav pridno obdelujemo. Z letošnjo vinsko trgovino pa nismo bogvekakoli zadovoljni. Mnogo vina je žal še v kleti, ker se vinski trgovci zanimajo le za boljše vrste. Za pametne vinogradnike je to resen namig, da je treba trte slabših vrst nadomestiti z boljšimi in plemenitejšimi.

Odbor za zimsko pomoč se je pretekli teden spomnil tudi naše revne občine, kateri je nakazal 55 tisoč lir za brezposelne in 500

tisoč lir za popravo občinskih cest. Na seji 9. t. m. je naš župan med drugim poročal, da Ribijevo podjetje zaradi pomanjkanja bencina ne more ugoditi želji občinskega sveta, da bi ob nedeljah avtobus tudi ob 10. uri zvečer vozil v Števerjan.

V torek preteklega tedna se je domačinu 56-letnemu Dorniku Jožefu s Križiča št. 17 dogodila huda nesreča. Mož se je hotel v spalnici nekoliko odpočiti, a preden je stopil vanjo, se je oprijel lesene ograje na hodniku. Ograja se je pa pod njegovo težo zlomila in nesrečni mož je z višine 5 metrov padel na dvorišče.

Pretresel si je možgane ter močno poškodoval hrbet. Zaradi prehudih poškodb je drugi dan umrl v goriški bolnici, kamor so ga odpeljali z rešilnim avtom. Možu, ki leži sedaj na domačem pokopališču, naj sveti večna luč! Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

DIJAŠKA PRIREDITEV

V nedeljo popoldne so dijaki goriškega Dij. Dema priredili v dvorani na Korzu Prešernovo proslavo. Na sporedu je bil govor o Prešernu, nato deklamacije in petje. Ker se pri dijaških zborih na žalost stalno menjajo glasovi, zborna petje ni prišlo do polne veljave. Prav lepo pa je uspela Aškerčeva dramatisirana »Stara pravda« s petjem. Od slike do slike se je zanimanje stopnjevalo. K uspehu so pripomogli tudi lepi, sodobni kostumi. Polna dvorana poslušalcev vseh slojev je z burnim ploskanjem pohvalila pridne dijake.

NENADNA SMRT

V torek preteklega tedna je v šempeterški bolnici iznenada umrl župnik Makuc Alojzij. Bilo mu je 73 let. Čeprav je bil že precej v letih, smo ga pred nedavnim še videli v Gorici čilega in mladeniško razpoloženega.

Pokojnik se je rodil v Gorici l. 1884, v mašnika pa je bil posvečen 1908. leta. Nekaj časa je kaplanoval v Tolminu in Furlaniji, nato pa je do svoje smrti župnikoval v Marijinem Celju nad Kanalom. Čeprav je bil rajni po rodu Furlan, se je temeljito naučil slovenščine in z našim ljudstvom tako zrastel, da je hotel deliti z njim svojo usodo do smrti.

Pokopali so ga v petek, 15. t. m., v Marijinem Celju. Pogreba se je udeležilo ogromno število ljudstva na Kanalskem. Pogrebni spreved, ki ga je krasila dolga vrsta vencev, je vodil kanalski dekan gospod Semič. Na pogreb je prišlo tudi nekaj sobratov iz Gorice in Furlanije.

Naj dobri Štvarnik bogato nagradi svoje-ga zvestega služabnika. Sorodnikom izrekamo globoko in iskreno sožalje.

OBČNI ZBOR SPD V GORICI

V nedeljo je bil v gostilni pri Zvezdi redni občni zbor Slovenskega planinskega društva iz Gorice. Iz poročil izhaja, da je SPD priredilo lani 12 izletov, katerih se je udeležilo 421 izletnikov. Blagajna društva je aktivna. Po videmskem sporazumu se je društveno delovanje razmahnilo, posebno odlično pa je uspel zadnji izlet v Planico. SPD si je nabavilo lep album s spominskimi slikami.

V novi odbor so bili med drugimi izvoljeni dr. Mermolja, Maks Premru in Marko Valtrič.

RODITELJSKI SESTANEK

V nedeljo, 24. marca, bo ob 10.15 roditeljski sestanek za Strokovno šolo. V nedeljo, 31. marca, bo ob isti uri roditeljski sestanek za Nižjo srednjo šolo. V tem šolskem letu sta to zadnja sestanka, zato vabimo starše, naj pridejo polnoštevilno.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ REZIJE

Pred kratkim je prišel v našo dolino neki profesor z zavoda za vzhodne jezike v Neaplju, da bi posnel na magnetofonski trak rezijansko govornico. Kot smo pozneje zvedeli, je profesor eden izmed najboljših jezikoslovcev, ki jih ima Italija. Mož je iz ljubezni in zanimanja za razne jezike že prehodil polovico sveta.

Mi smo sicer navajeni videti tujce, ki se zanimajo za naš jezik, a premnogi naši zeleni vidijo v njih ovaduhe in agente tujih držav. Učeni profesor, ki ne vemo, ali je mogel napraviti kaj posnetkov, je užaljen odšel, saj se mu je gotovo prvič v življenju zgodilo, da ga nekdo v lastni državi smatra za ovaduha.

Kdo je kriv žalostnega dogodka? Predobro je znano, da je tudi pri nas nekaj »patriotov«, ki na vse mogoče načine hočejo strahovati naše ljudstvo. Vsak razgovor s tujcem v domačem jeziku je za te »domoljubne« kričarje že vnebovpijoč zločin. In večkrat se zgodi, da med seboj kar tekmujejo, kdo bo prej ovadil policiji prišleka, ki se je zanimal za rezijansko govornico in narodne običaje naše doline. Naši ljudje se boje govoriti s tujci o rezijanskem jeziku in ljudskih običajih, ker pač nočejo imeti nobenega posla s svojimi zeleni in še manj s policijo. Zato so bili tudi z neapeljskim profesorjem bolj nemi. Prav bi bilo, da bi naši ljudje vedeli, da Rezijani vzbujamo veliko zanimanje vsem jezikoslovcem, ker govorimo prav posebno narečje. Že ruski profesor Badiyn de Courtenau je pred več kot 50 leti mnogo pisal o naši govornici in jo prišel proučevati iz samega oddaljenega Petrograda, ki mu danes pravijo Leningrad. Pametna oblastva bi morala naročiti šolam, da pouče otroke o tej stvari. Ko dorastejo, bodo vsaj vedeli, zakaj prihajajo učeni jezikoslovci v našo ponosno Rezijo, in tako

znali toliko bolj ceniti in ljubiti svojo govornico in domačijo.

TRBIŽ

V soboto, 9. t. m., smo spremili k zadnjemu počitku krojača g. Franca Goloba. Doma je bil iz Podmelca. Ker je bil sin revnih staršev, se je moral še kot otrok boriti za vsakdanji kruh, zaradi česar ni mogel obiskovati niti ljudske šole. Kljub temu se je naučil branja in pisanja in se je zlasti z marljivim čitanjem naših časnikov in revij tako izobrazil, da je skozi 10 let mogel celo opravljati službo podtajnika pri občini na Grahovem. Med prvo svetovno vojno se je boril na raznih bojiščih ter bil na Krasu ranjen.

Pokojnik je bil bratranec pisatelja Franceta Bevka, kateremu je bil po zunanosti zelo podoben, zaradi česar je bil nekoč pomotoma deležen celo pisateljeve slave. Ko se je namreč nekega dne vračal iz Gorice, so mu šolski otroci na železniški postaji v Podmelcu poklonili šopek cvetic, ker so na ta način hoteli počastiti pisatelja Bevka. Mož jim je le s težavo dopovedal, da gre za pomoto.

Ob izbruhu druge svetovne vojne se je preselil v Trbiž, kjer se je uveljavil kot krojaški mojster. Smrt ga je doletela, ko mu je bilo 69 let. Zaradi svoje poštenosti je bil zelo priljubljen tudi pri Nemcih in Italijanih. Bil je zelo vesele narave. Čeprav zaveden Slovenec, je spoštoval tudi druge narodnosti ter bil edini obrtnik v Trbižu, ki je pred svojo krojačnico obesil trojezični napis.

Naj mu bo lahka trbiška zemlja in Bog bogati plačnik! Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

UKVE

Ker iz Ukev ni bilo že več mesecev nobenega glasu v našem časopisu, sem se odločil, da sam pogledam, ali je v »glavnem mestu« občine Naborjet kaj novega. Ko sem prišel na sredo vasi, sem najprej zagledal

ogromno leseno klado. Kmalu sem uganil, za kaj gre. Bila je prva postna nedelja, a pustni sledovi še niso bili popolnoma zginili. Šlo je torej za »ploho«, ki so ga fantje po več letih hoteli po stari šegi spet pripeljati kakemu »zarjavelemu« stricu. Zvedel sem tudi, da so bili organizatorji v veliki zadregi, komu naj letos peljejo »ploho«, ker je samec v vasi res na pretek. Zato je bila menda res najboljša rešitev v tem, da so »ploho« odložili kar sredi vasi, kjer v dveh hišah vztrajno brani svoj samski stan kar pet »stricev«, ki se jim nesrečna dekliška srca nič ne smilijo.

V Ukvah pa ni več tako živahno, kot je bilo pred leti, ko je zlasti ob nedeljah odmevalo iz gostiln lepo domače petje. Tudi tu se opaža gospodarska kriza. Tujskega prometa ni, četudi so vremenske prilike ugodne. Videmski sporazum pač ni bil v korist tem krajem. Odtegnil jim je skoraj vse tržaške in goriške goste. Poleg tega nimajo Ukljani niti pravice do prepustnice, čeprav so enako oddaljeni od meje kot n. pr. Žabničani. Oblastva bi morala zato sedanje predpise pregledati in popraviti. Saj je n. pr. smešno, kar se dogaja v Ovčji vasi: le polovica vasi ima pravico do prepustnice, druga pa ne!

Tudi mlekarna v Ukvah deluje letos v manjšem obsegu. Predeluje namreč dva stota mleka dnevno manj kot prejšnja leta. Vzrok je v nazadovanju živinoreje. Kmetje bi sicer radi zboljšali živinorejo z uvozom izbrane pingavske pasme, a Kmetijsko nadzorništvo iz Vidma noče o tem nič slišati ter vsiljuje sivo furlansko pasmo, ki se je pa v Kanalski dolini slabo izkazala. Mladina je deloma nezaposlena. Dekleta odhajajo v službo v Benetke, Neapelj in celo v Hamburg. Težke gospodarske boje bijejo Ukljani tudi z gozdno upravo, tako z italijansko kot tudi z avstrijsko.

Z avstrijsko upravo imamo velike težave zlasti zaradi starih servitutnih pravic. Ta zadeva traja že več ko 35 let. Upamo, da se bo to vprašanje sedaj hitreje rešilo, ker sta se zanj zavzela dva znana in priznana tržaška pravnik.

Sred 100 leti

8

R.B.

Besede in veselice

V tako imenovani čitalniški dobi naše kulturno-politične zgodovine so slovenski prvaki segli po českem zgledu. Začeli so v čitalniških dvoranah prirejati »besede«, ki so bile hkrati politični, kulturni in zabavni večeri. Najprej je pred zbrano malomeščansko družbo nastopil na odru kak narodni prvak ali pa mož, ki si je šele utiral pot do narodnega vodstva. S političnim ali hejslovanskim nagovorom je moral navdušiti poslušalce do solz radosti nad milim narodom, ali pa do vzklikov ogorčenja nad sovražniki, ki teptajo »majko Slavco«.

Komaj si je narodni govornik otrl potne srage s čela, je iz stoterih grl zadonela »Hej, Slovenci« ali podobna, da so petrolejke pod stropom mežikale. Po petju je navadno sledila igra, na koncu pa rajanje in prosta zabava.

Toda odprimo raje stare »Novice« in po-

glejmo, kako je sam narodni oče doktor Bleiweis opisal prvo društveno »besedo« v Ljubljani. Obhajali so jo 30. maja 1848 v gledališču za god cesarja Ferdinanda.

»Hvala Bogu!« začinja poročevalec, »de smo spet enkrat, in sicer iz globočine serc mile glase svoje domovine v gledišu peti slišali, de smo se smeli spet enkrat na glas veseliti po dolgem terpljenju!«

Nato našteva, kako so si sledile posamezne točke. Prva je bila »Slava našem Cesarju, prav serčno v zboru peta«. Potem je sledila zmes slovanskih napevov »od slovečiga mlajšiga Strausa na Dunaji sestavljena«. Za njo »Dolenska, gosp. Potočnika«, katero kritizira, da bi jo morali »bolj živo povzdigovati«. Potem deklamacija »Vojaška, ki je vnela vse srca« in klavirska točka. Pesem slovanskih narodnih stražnikov, Slovanska popotna, Vodnikova deklamacija Veršar; deseteta točka je bila »Igra na klaviru, še lepši

od perve« in tako naprej do dvajsete točke, ki je bila zopet »Slava« kot prva. Ob koncu dostavlja Bleiweis: »Vsak dober Krajne je zadovoljen gledišče zapustil z vošilam, de bi nam slovenski zbor enako veselico zopet kmašo napravil«.

Podobno veselico so leta 1855 prvič priredili tudi Goričani. Andrej Marušič, ki je pozneje (1867-1869) izdajal prvi goriški časnik »Domovino«, je o goriški »besedi« poročal »Novicam«. »Vpravo kar Gorica stoji, so se mili in sladki glasovi slovenski pred izbrano družbo omikanih stanov v dvorani goriške zabavnice odmevali«. Na eni takih prireditelj je nastopil tudi šestošolec Tonkli, poznejši goriški politik. Marušič piše, da »ni se splasil ne zalo okinčanih gospá ne dolgoberhastih in čveterookih gospodov. Goriški Slovenci ne bomo tega dneva nikoli pozabili, zakaj dobro dé sercu človeškemu, kadar se mu dolgo prikrajšane in odtegnjene pravice zopet dovolijo«.

(Dalje prihodnjič)

NOVI LIST V VSAKO SLOVENSKO HIŠO

8

Za
naše
naimališe
Nadivjem
zapadu

NA TUJE OROŽJE SE PA REŠ NI ZANEŠTI SE GREČA, DA JE VSAJ V PREPAD PADEL. TU SE JE GO TOVO RAZBIL... NO, GLAVNO JE, DA JE NAGRADA MOJA...

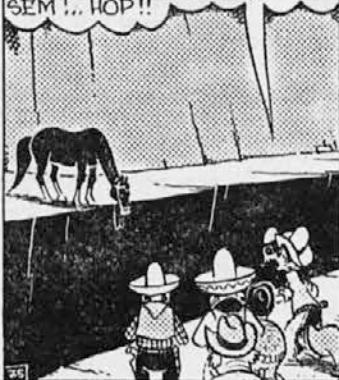

KMALU SO TUDI OSTALI PRILEZLI IZ SVOJIH SKRIVALIŠČ...

HEJ BOJAZLJIVCI, LE BLIŽE, LE BLIŽE! ČRNEGA KAVBOJA NI VEČ: POŽRLI GA JE PREPAD!

POGLEJTE TAMLE JE NJEGOV VRANEC: UPAM, DA NE NAME RAVA SKOČITI ZA SVOJIM GOSPODARJEM; ŠKODA BI GA BILLO... HOPLA, KONJICEK, SKOČI SEM!... HOP!!

KAVBOJEV VRANEC JE SPOZNAL GLAS SVOJEGA GOSPODARJA...

KDO BI SI MISLIL! VIDETI JE, DA BOŠ POLEG DENARNE NAGRADE GE DOBREGA KONJA DOBIL!

GLEJTE GA NO, KAKO SE MI DOBRIKA! MORAM BITI PA REŠ PODOBEN ČRNEMU KAVBOJU, CE ME SE KONI ZAMENJA!

ZA MENOŠ, BRATCI! ZMAGO MORAMO PROSLAVITI! DANES JE MOJ DAN, DANES GRE VSE NA MOŠ RAČUN! NAPREZ!!

MEDTEM SE JE LAKOTNIK TUDI BLIŽAL SLANEMU MESTU...

ČUDNA POKRAJINA... OB TEM POTO KU HODIM ZE VEŠ DAN, PA NE PRIDEM IZ DOLINE... RADOVEDEN SEM, ZE STA ME TRDONJA IN ZVITOREPEČ PREHITELA...

K SREČI VSAJ ZEJE NE TRPIM... AHH, KAKO HLADNA JE VODA!

KAZ NEKI SE LESKETA MED PESKOM?

ZLATO!?!

LAKOTNIK JE MRZLIČNO PREISKOVAL POTO K...

VIŠE GORI NI NITI ZRNA ZLATA... TO SE PRAVI, DA GA JE VODA PRINEŠLA IZ TE RAZPOKE... TU MORA BITI ZLATA ŽILA...

KRIZPOTA ljubexni

5

»Kako naj se to zgodi?« je zavzdihnila in je v duhu že videla temnozeleno vodo, obdano od visokih smrek in jelk.

»Zelo enostavno! Pridite za počitnice k meni. Poslušal sem Vaš razgovor s prijateljico. Za poletje še ne veste, kam bi šli. Vaš mož pa menda ne bo pustil dela, katero je začel.«

»Tudi jaz menim, da ga ne bo.«

Hodila sta ob reki, ki je hladila tako vroči zrak, da se je morala Ina pihljati z robcem. »Torej boste prišli?« je nadaljeval igralec. »Moja mati bo zelo vesela, če ji pripeljem tako ljubega gosta. Tam boste lahko vse imeli, mir ali pa družbo, če ne boste hoteli biti sami. Godbo, če se Vam bo zahotelo. Imam tudi jezdne konje in čoln za veslanje...«

»Ah, nikar mi ne delajte skomin. Saj vidite, da ne morem.«

»Kako da ne?« je spet spraševal. Ko ga je pogledala, je povesil oči in je ves zardel. S konci čevljev je grebel v zadregi po pe-

sku. Nenadoma se je spet zravnal: »Ali menite, da bi bil Vaš mož proti temu načrtu? Saj ve, da bi bili v dobrih rokah; on bi pa medtem lahko mirno delal.«

»Pino!«

»Oprostite, Ina«, je zamrmral.

»Imate prav«, je tiho odgovorila. »Saj je tako, kot ste rekli.« Nehote je položila svojo roko na njegovo in je vprašala: »Ali je bilo Vaše povabilo resno mišljeno?«

»Kako morete sploh to vprašati?« je odvrnil in skoro rdečica ga je spreletela.

»No, bom pa govorila z Rudijem.«

Ves vesel je bil, ko je dobil vsaj malo upanja, da bo Ina nekaj časa prebivala v njegovi bližini. Nekaj trenutkov se mu je vsiljevalo vprašanje, ali bo nastala iz tega sreča ali nesreča. Pa je potlačil take misli in je nagloma vprašal: »Kdaj mi boste prinesli odgovor, Ina?« Za hip je tudi njo obšlo neko neznano čustvo. Potem pa je naglo vse pomisleke odstranila. »Jutri bom dala odgovor, jutri«, in se je poslovila.

Ko je prišla domov, je takoj šla v Rudijevo delavnico. Našla ga je na visokem ogrodju pred velikim kosom marmora.

»Rudi«, je zaklicala z zvonkim glasom. Obrnil se je in jo pogledal. In se je zgodilo kakor vedno, ko je tako uprl vanjo oči.

